

Szabó Ernő

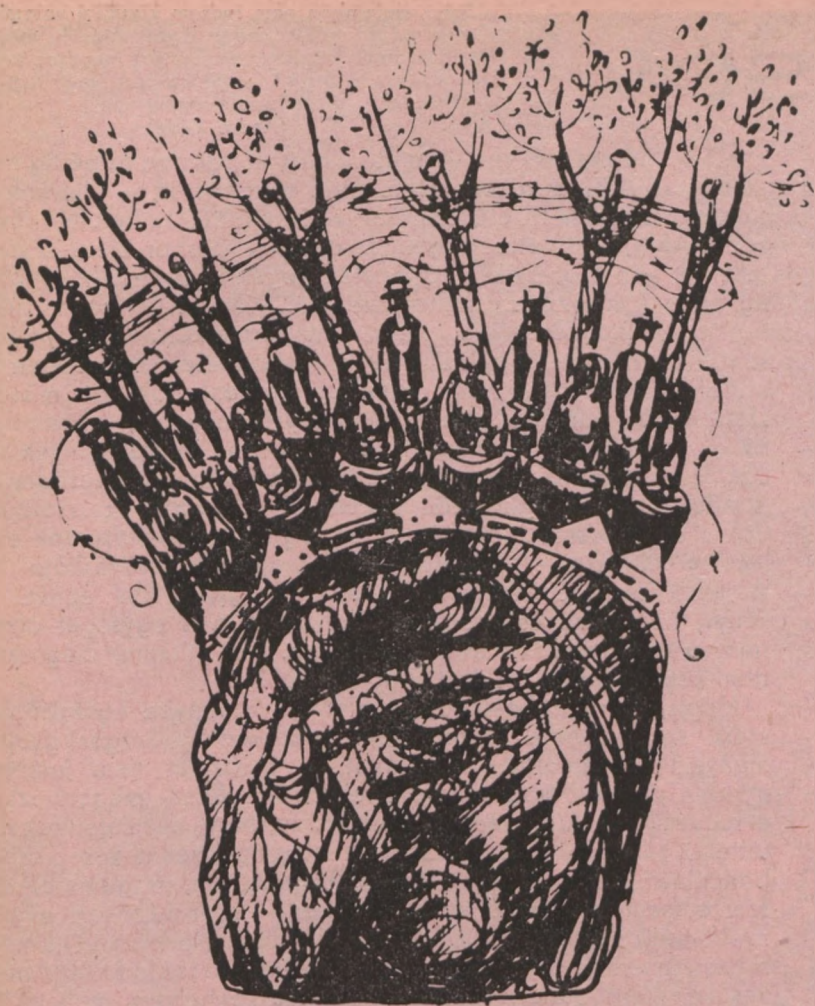
Radnóti szobra előtt

– Varga Imrének –

Értük, kik ólmozott napjukat ezüst
kincs után kutatva lázban töltik el,
kik téged tudni sem tudnak, s nem érzik
az érced, kik közül a versed senkivel
nem tud még beszélni – miattuk bolyongsz
a göröngyökön tovább, miattuk állsz
a megfáradt fának támaszkodva, most
érettük zihálja csönded, mit kívánsz.
Szerencse-nép rohan – te állsz a földön,
és a szaggatott szövetfoszlányokon
újból új meleget játszó szélnek adsz.
S várod, hogy értse mind – csöndes mosoly –,
ki elfáradt már, s kibén torzó maradt
a hit, mit érced melegében is hozol.

Nyolc sor

Nyolc sor csupán: egy perc az életedből,
amíg leírod jól fogalmazott
nyolc sorban minden vágyadat,
és minden bajt, mi elhárítottat.
Mi lesz, ha nem? – döbben beléd, hegyes
nyilakkal szurkál önön kételyed:
egy madár szállt itt, nevét nem tudod...
Leírod őt, a szántó föld felett?

Jobbágy Károly

ANYÁNK

Hat fájdalmú, bús anya,
fején bánat-korona,

hat ágával hatfele,
csupa jelképpel tele:

hat ház (szinte egy falu)
szegény gunyhó, vertfalú,

hat asszony és hat legény,
téli fagyok idején.

Hat fa ága úgy lobog,
mint az égre tárt karok.

Egy a hétfő-sírató,
indulót búcsúztató,

második a keddi könny,
magány-verte börtönön,

a harmadik: szerda-kín,
riogató álmain,

csütörtöki negyedik,
mert szólni sem engedik,

felfeszített Jézusért
pénteken hullatva vért,

szombat-váró szánalom
az utolsó hajnalon...

Feltámadás van-e itt?
Nincs! Mert nincs csúcs hete-
dik.

Hatágú a korona,
szögesdrót a glória,

sors-tövisből borona,
bánat királyasszonya.

Hatfájdalmú bús anya,
nem szabad zokognia,

csak kezébe temetett
arccal nyelni könnyeket.

Mindnyájunknak anyja ő,
ez a jajba merülő,

sötét felhőt terelő,
kötény, fölénk terülő.

Fábri Péter

Tótágas

Tótágast állt egy herceg,
egy madár tolla serceg,
egy bagoly bölcsét mondott,
becsuktak egy bolondot,
ölelő karként,
éneklő karként
egy ablak kitérült
és mindent elárult,

bukfencet vet egy miszter,
ministrált egy miniszter,
semmi sem volt hiába,
nem estünk ily hibába,
ölelő karként,
éneklő karként
egy ablak kitérült
és mindent elárult,

bátor lett minden gyáva,
csúf állat lett a páva,
télien ébredt a medve,
mert erre volt épp kedve,

ölelő karként,
éneklő karként
egy ablak kitérült
és mindent elárult,

a szegények örültek,
a gazok megkövültek,
égig nőtt minden város,
felhőkkel lett határos,
ölelő karként
éneklő karként
egy ablak kitérült
és mindent elárult,

s ha mindez így maradna,
az volna jó, szavamra,
de álmaim merészek,
pedig nem vagyok részeg,
s ölelő karként,
éneklő karként
egy ablak kitérült
és mindent elárult.

A REGÉNYOLVASÓ

„Soha életemben nem tudtam kitalálni valamit. De a valósággal szemben olyan vagyok, mint a festő a modellje előtt, amikor azt mondja; tartsd így és így a karod, vedd fel ezt vagy azt az arckifejezést, amelyre szükségem van.”
(André Gide)

Elszoktam az üres lapoktól, az írástól pedig különösen. Minden betűben, minden szóban bizonytalankodva indítom útjára a tollat – a tollat, s nem a tollam, hiszen nem a magamé, hanem a felbontatlan, csomagnyi írólappal tette be szobám asztalára a szüksézü fehér köpenyes –; bizonytalankodva, mert kevésbé bízom az eredményben mint őrzőim, akiknek nem titkolt szándékuk, hogy magam vessek betűket a fehérő oldalakra. Úgy látszik a pusztá felkéréssel nem elégedtek meg, mert az érintetlenül hagyott írólap-csomagot látva, kezdtek türelmüket veszíteni, s mivel járatos vagyok az ilyen ügyekben, nyilvánvalóvá vált, hogy a kiéheztetés eszközehez folyamodnak: napok óta nemhogy regény, de egyetlen nyomtatott betű sem juthatott a szobámba. Tisztában voltam helyzetemmel, tudtam, hogy le vagyok győzve, kezdtem elveszíteni a fejem, s mint a tetszhalott, aki lent a föld mélyén magához térve ráébred helyzetére és hirtelen támadt mohó éhségében lerágja karjának húsát, úgy vettem kézbe tollat és papírt. De mintha görcs állt volna a kezembe, képtelen voltam egyetlen betűt is leírni. Föl-alá rohangáltam, már amennyire szűk szobám megengedte, vagy levettem magam kényelmesnek nem mondható fekhelyemre és a mennyezetet bámultam, négyzetcentiméterről-négyzetcentiméterre haladva, balról jobbra, míg rá nem úntam a plafonra. Folytathattam a négy fallal, melyek épp oly sivárok voltak, mint a magasban lévő társuk.

Később az üres lapokat vettem kézbe. A kötegni írólap tapintása kiszabadított cellámból, visszavitt gyermekkorom tapasztalatlan vidékeire. Ujjbegyeim tapintása a kigyóhajlékony-ságú papírkötegen, a szabályosra vágott éleken, a köteg mármár érzéki örömeit ébresztő teltsége gyermekkori vonzódásomat hozták be cellámba, vagy vittek ki innen – értelmezés kérdése, oktalan költőiség –, gyermekkori vonzódásomat minden iránt, amit papírból formáltak remekbe: legyen az a leg-egyszerűbb füzet. Tunya bátyáim érzéktelensége révén, akik mit sem törődtek iskolatáskájuk tartalmával, korán kiélhettem vonzódásomat.

Vonzalmam annyira sajátos és öncélú volt, hogy elsős köromban meggátolt abban, hogy tiszta füzeteimbe minden teketória nélkül, tanítóm ösztönzésére belefirkáljam az ABC előtanulmányait, a pálcikákat, hullámvonalakat, fecskéket, ki tudja, hány cifraságot még, amivel közel lopják az éretlen elemékhez a tényleges betűket. Ezt a rendkívülinek mondható gyermekkori esetet őrzőim nem ismerhették, mert különben valamilyen módon megóvnak a sokkhelyzettől, amely ugyan az írás szokatlanságában gyökerezett, de amelyet a váratlanul föltámadott gyermekkori emlék mélyített el.

Úgy látszik azonban, türelmük mégis kiheverte előre nem látható tévedésüket, illetve információhiányukat, mert hajthatatlanok maradtak. S lám, egy idő után valóban elkezdtem az írást.

Minden öntetszélges nélkül mondhatom, megértem makacsságukat. Hiszen a helyükben én is ezt tenném: nem is hogy ritka, hanem egyenesen egyedüli esetről van szó. Érdeklődésüket vezesse bár a tudomány szolgálata vagy bármi más, csakis azt tehetik, amit jelenleg tesznek velem. Titkon azt remélem – lehet-e titkom ebben a helyzetben, különösen így, hogy az írásom még beszolgáltatási kényszer alatt is áll –, hogy kielégítve kíváncsiságukat, elnyerem jutalmam, s ismét könyveket kapok. Annál is inkább, mivel a tudósi érdeklődés nem a jelenség megszüntetését célozza véleményem szerint, hanem élni hagyja, miután a megismerés által kinyilvánítja elismerését – a kultúrtársadalmak szokása szerint – a születtem-elvegyltem-kiváltam klasszikus triádjának. Oly egyedüli esetekben, mint az enyém, reményem méginkább megalapozottnak tűnik. Hiszen őszámunknak senki sem mondható, s elődeimet is magam választottam. Az elődszerepe azonban mindig jóval távolabb áll attól, aminek elődjéül rendelte a dolgok végtelen logikája.

Elődjeimhez, akikhez – miután híréket vettem: ez pedig nem sokkal az ABC birtokba vétele után történhetett – ellenállhatatlan vonzalom fűzött, ami rövid időn belül tiszteletté növekedett. Mit, tisztelettel Rajongással! Ama jambor életű szerzetesekről van szó, akik a történelem legendája szerint gyakran egyetlen könyvnek szentelték életüket. Nehéz lenne közülük bárkit is megneveznem, névszerint természetesen egyiküket sem, hanem úgy, hogy az itt és itt látható szerzetes, ebben és ebben a kódexben. Nem, nem. Egyszerűen csak „a” másoló szerzetesről van szó. Mert mind egyformák ők, akármelyik kódex iniciáléjában tűnnek is fel, gyakran „író szent”-nek alcazva magukat. Szerzetesi ruhájuk zárt rendbe szerveződik az irandó kötet fölé görnyedő testen. Rendszerint az iskolapadokra emlékeztető alakú – engem ugyan az iskolapadok emlékeztetnek erre – asztalnál ülnek, amelynek ülődeszkája és szemnek kedvező dőlésszögű írólapja egybe van építve. A könyv, az írópad és a szerzetes olyan szerves egységet alkot, mint a gályapad, az evező és a rab. (Azt hiszem, még szólnom kell ezekről a különös írópadokról.)

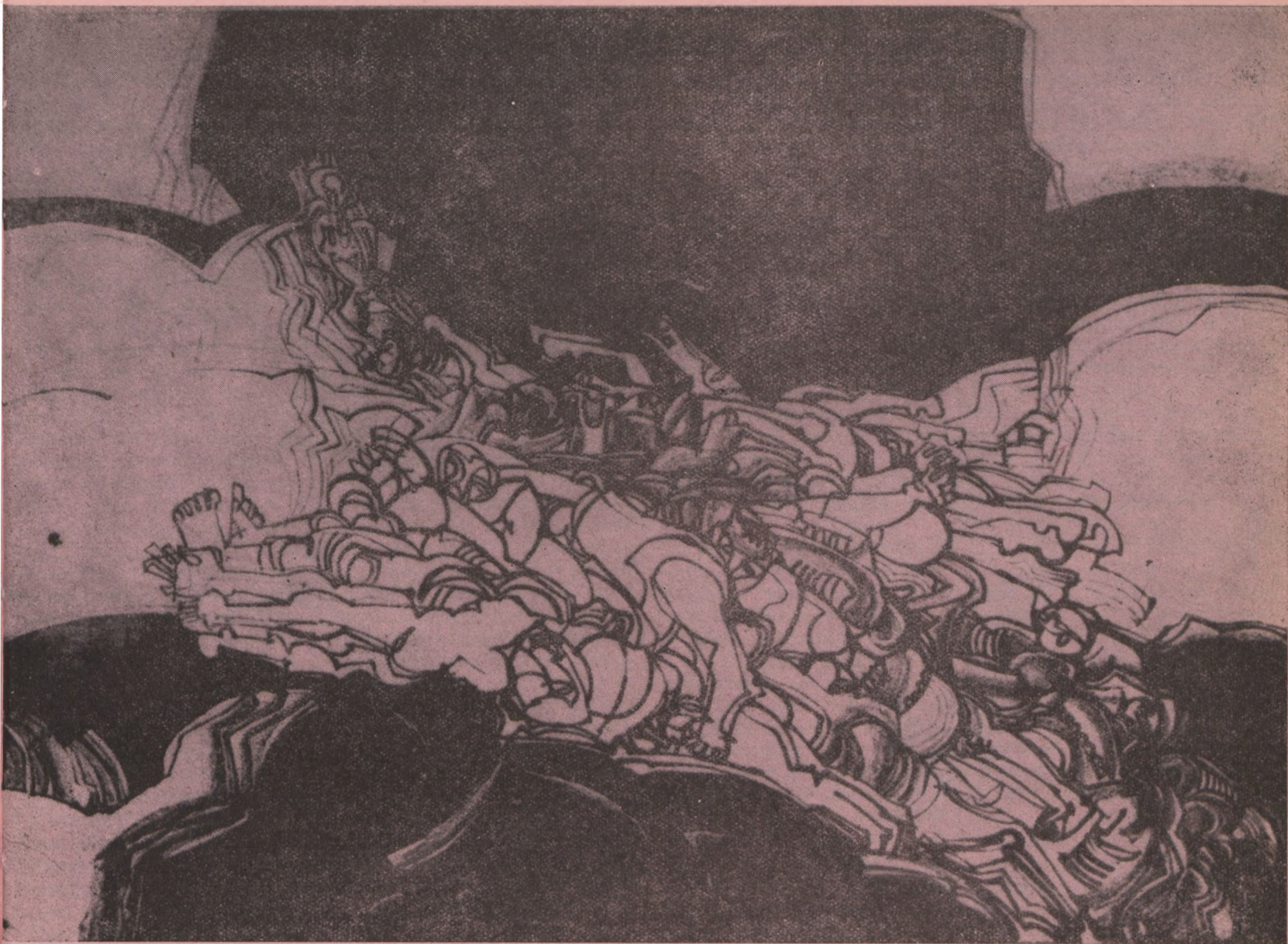
Mégis, minden hasonlóság ellenére, mennyire különbözőek szent szerzeteseim. Rajongásom tetőfokán valóságos gyűjteményem volt belőlük. Utánjárást és költséget nem kímélve, minden elérhető vagy általam fellelt másolóknak megszereztem a facsimiléjét. Attól sem riadtam vissza, hogy olvasóterem rejtettebb zugaiba húzódva a hasonmás kiadásokat középiskolai boncoláshoz használt szikével megcsonkítsam, magammal víve szerzetesemet. Látható, meddig terjedt elragadtatásom e görnyedt-hátú névtelenek iránt, ha lételememet, a könyvet is megsebeztem értük. Gyűjteményem oly tekintélyessé duzzadt, hogy később saját otthonomban nemcsak a fekhelyem melletti fal fejem felé eső, hanem a hosszanti felületét is betapétázhattam. Amikor később találomra egyet meghagytam belőlük, a többit pedig eltűzeltem, mivel polcaim növekvő folyómétereik igényelték a szóbanforgó falfelületeket is, akkor derült ki, mennyit összegyűjtöttem belőlük: hosszú percekig bámultam a többnyire jóminőségű papírok fényes lángjait, míg végre elhamvadtak. Ifjúságom égett el velük, amit nem tagadtam meg hebehurgyán, hanem nagyon is szervesen átmentettem érettségem tekinthető korszakomba, amiről az egy megőrzött másolón kívül az is tanúskodik, hogy most elődeimként őket nevezem meg. Ez pedig szervezesebb hagyományörzés minden külsőség-nél.

Nem tagadom, hogy újraolvasva első, lélegzetnyi írásomat, a kapkodás jelei figyelhetők meg előadásomon. Annyi kötet regényolvasói gyakorlata nyomán azonban biztosra veszem, mire végleg leteszem a tollat, kezdet és vég visszaint egymásnak; ami társtalan rész volt, otthonra lel az egészben, az előreutalás kiragad a „most”-ból; mire az előreutalás részleteződik, a „mult”-tá lett „most” zárkózik fel a jelenleg érvényes „most”-hoz, hogy mindebből valami felfoghatatlan libikóka legyen; de minden esetre más, mint az élet, amely erre a játékra sohasem képes, s amelyben semmi sem valósul meg teljesen. Míg az írás, ha egyszer elkezdjük és végigvittük, mondható bármilyennek, mégis kerek lesz, lezárt, önmagában érvényes. Ezt remélem a magamétól is, bár nem lépek fel a regény igényével.

Ezen a ponton a soraimat olvasók közül bárkiben felmerülhet a kérdés, hogy ismerve a titkomat, miért nem látok neki magam is egy regény megírásának. A kérdés naiv és egyedüliségem – a kérdést eleve kizáró – jellegének teljes meg nem értéséből fakad. A regényíró mindig korlátozottabb a regényolvasóval szemben.

Ifjúságomhoz való hűségem másik jele kétségtelenül az atyai házba való visszaköltözés volt és a ház átalakítása a magam igényei szerint.

Visszaköltözésem több volt, mint önmagamhoz való hűség. Semmitlen családom útját irányítottam magasabb régiók felé. Tettem jelentőségére talán fényt vet, ha elmondom a család legendáriumból anyám vizsgáját, aki ha megmondja, mi volt

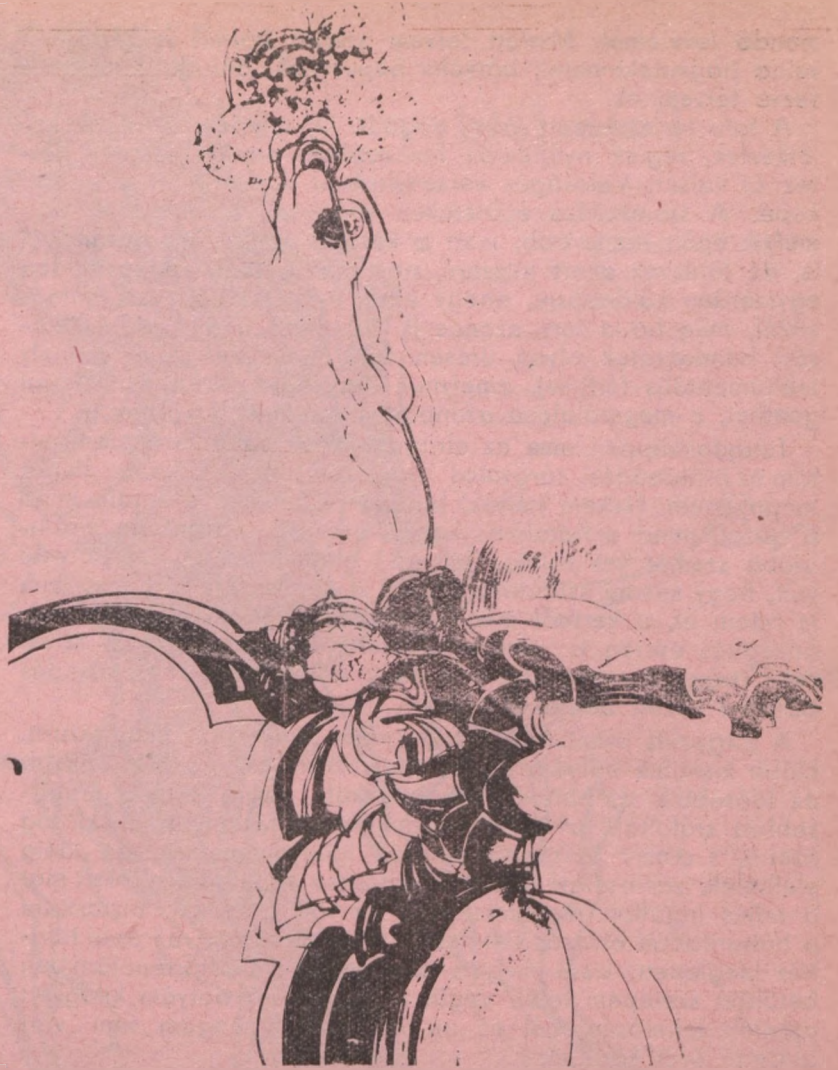
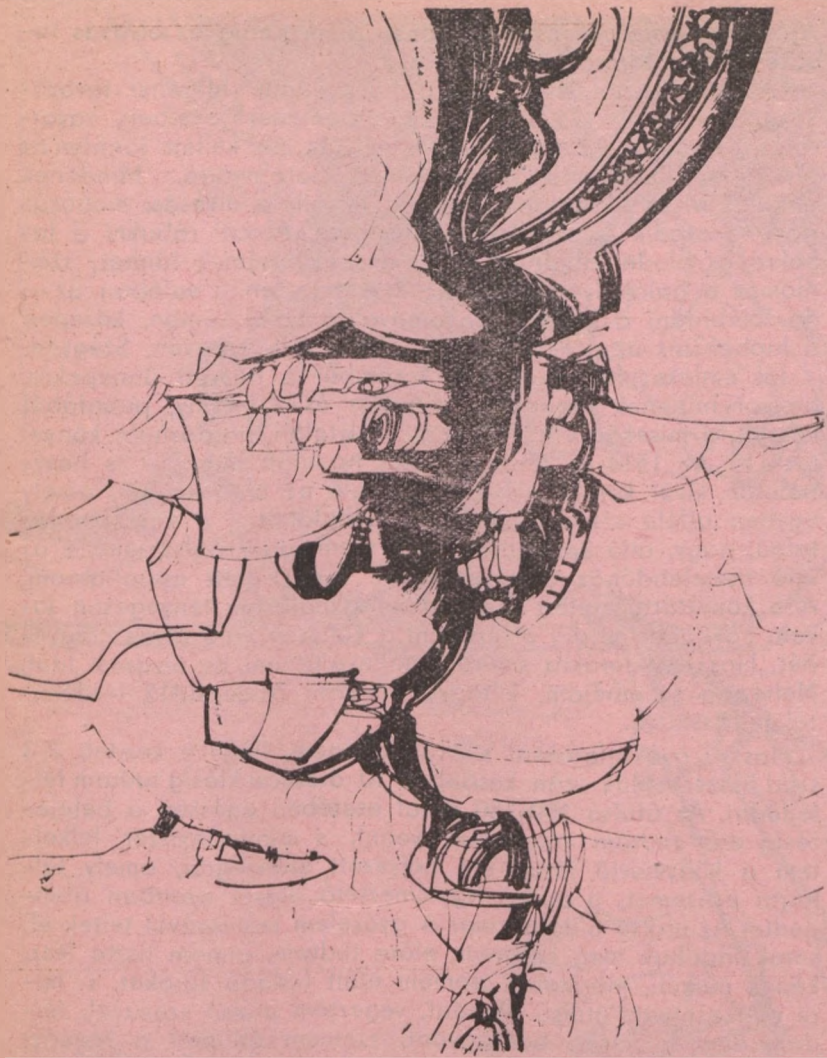
azon a szentírásbeli fán, sikeresen befejezettek tudhatja tanulmányait. Valószínűleg a nagy tét és a diplomablakon beáradó május végi napfény, a hosszú álldogálás, mögöttük (hiszen nem egyedül vizsgázott) a padokban és fent a karzaton a falu apraja-nagyja, okozhatta, hogy tömören kivágta a választ: „Béka”. Ami, ugye, nem egészen ugyanaz, amiről a Biblia ír. Bár azt honnan tudhatta volna, hogy ténylegesen mi áll a Bibliában, hiszen becsületes magyar szöveget is nehezen olvasott el, nem még a nehézkes Írást. A Biblia Pauperum-korabeli néptanítói szellem, az ábrázolatok világos beszéde kivészett ugyan, de a tanítók segítőkészsége megmaradt. „Nó, kis butája (kinek?), gondolkozz csak!” És a rövid kitérő után megszületett a válasz.

Érthető, ha büszkeség tölt el, hogy magam hová jutottam, jobbára a magam erejéből. Mégis egy ködbevesző emberlanc szerves részének érzem magam. Bizonyítja ezt az is, hogy végül apám házában telepedtem le, új karaktert adva az épületnek. Addig azonban végig kellett járnom egész romantikusnak nevezett korszakomat.

A ház valójában nem is mindig volt az apámé. Uradalmi cselédként laktak benne, más családokkal együtt. Míg más családok kirajzottak belőle, ők hűségesek maradtak hozzá. Apám elvégezte a szükséges javításokat, a kisebbeket saját maga, ha kellett kőművest, ácsot hívott. Nyugdíjaztatása előtt állt, amikor felajánlotta a téesz – akinek a tulajdonába ment át az épület –, hogy potom áron megvásárolhatja, valamilyen különleges lehetőség alapján, amely arra is kitért, hogy kezdettől fogva az ő családja lakja, ők gondozták az épületet, ezért a vételár szinte csak a nevükre íratás. Olyan kicsiny, szinte névleges összeget kértek érte, hogy apám az 5–6 ezer forintnál nem több megtakarított pénzéből egyösszegben, készpénzben fizethetett.

Ebben a környezetben hogyan kaptam rá az olvasásra, ma is kérdés előttem. Valószínűtlennek tűnik, de nehezen tanultam meg olvasni. Tény viszont, hogy az első osztály végére elismerten a legjobb olvasók közé tartoztam. Ekkor még egyszerű volt a helyzet. Semmi másról nem kellett tanúbizonytságot adnom, mint hogy el tudom-e olvasni a feladott leckét Felsőtagozatos koromban már gondom volt az olvasott irodalmi szövegekkel. Akkor viszont még könnyen megtettem, hogy a könyvek magyarázatait mondtam fel. Később, gimnazista koromban erre már nem voltam képes. Elsősorban Merényi, az irdalom és magyar nyelv tanára miatt. S míg általános iskolásként utolsó éveimben a tankönyvi szövegek pontos felmondásával vívtam ki tanáraink elismerését, mint szorgalmas tanuló (amit növelt az a hírem is, hogy sokat olvasok ha nem én olvasom a legtöbbet), addig gimnáziumi éveimben legfeljebb az utóbbi maradt meg hajdani dicsőségemből.

Nem is igen emlékszem másra gyermekkoromból, általános iskolai éveimből, mint a hosszú olvasásokra, különösen a nyáriakra. Nyáron a tanítási idő nem szabdalta fel a napomat. Rendszerint eltűntem otthonról, szüleim tudtával és beleegyezésével. Nem adtak munkát, hitték, hogy hasznomra lesz az olvasás, iskolai eredményeim is éltették bennük a reményt. A tyúkok, kacskák, legyek üldöztek el otthonról. A tyúkokat amúgy is ki nem állhattam még abból az időből, amikor a könyvekben csak a forma szabályosságát szerettem. Egyszer kombájn zötykölődött el a házunk előtt kalászkokat hullajtva. Összegyűjtöttem a ropogós, zizegő szálakat és marokra fogva, mint-ha csokor virágot vinnék, behúzódtam egy sarokba, magam köré csalogatva a tyúkokat. A kíváncsi és mohó kakas olyan közel jött, hogy kakastaraja és tollzatának színe sem azelőtt, sem később nem volt olyan friss, eleven, mint akkor. Úgy terveztem, hogy „egy kalász nektek, egy kalász nekem”-ala-

is unalom. Az egykedvűség minden emberben meglévő végső formája: gondolatlanság. El ettől az állapottól! El! Minél messzebb! A regényekből ezek a percek hiányoznak, az üresség percei, nem ritkán órái. Fantasztikus összevonásokról van szó, az idő merész figyelmen kívül hagyásával. A napok, évek, amelyek oly nehezen múlnak, kihűlt salakot sem hagyva maguk után, mindez a tökéletlenség kiiktatódik a regényből. Jól emlékezetembe akartam vénsi a lány tekintetét. Mégegyszer a szemébe néztem, hátat fordítottam és elmentem. Emlékezetemben magammal víve az üres tekintetet, amely erősítő pánt volt szándékaimon. Később ezt a jelenetet minden visszaemlékezéskor tökéletesebbre csiszoltam, annyira, hogy végül teljesen elégedett voltam vele, és ettől kezdve minden részletében azonos módon idéztem fel.

A gimnázium befejezése után könnyen bekerültem a könyvtárba. Vágyam tehát teljesült: könyvek között teltek napjaim. Raktárosként dolgoztam. Be kellett sorolnom a visszahozott könyveket, megkeresni a kéri lapok alapján, ha a kölcsönzőtérben vagy az olvasóterem polcain nem találták a könyvtárosok. A nagyobb halom kéréseket gyakran magam vittem ki, segítségképpen a többnyire női könyvtárosoknak. Ezért nem tűnt fel, hogy a Merényiét mindig személyesen helyeztem az asztalára. Lázás izgalom fogott el, mihelyt a kéri lapon elolvastam a nevét, sokszor már az ismerős írásképtől izgatott lettem. A legrövidebb időn belül teljesülő kívánságai neki voltak. Azt hittem, örökké tart ez az állapot. Munkám nem vette teljesen igénybe munkaidőmet, a napi csúcspontok után bőven jutott idő olvasásra. A fizetésem, mivel igényeim nem túl nagyok, tisztességgel megélhetést biztosított. Lakbérémen felül szabadon költezhettem. Ugyanis nem maradtam otthon szüleimmel, albérletet kerestem magamnak. Az otthoni baromfiudvar, szüleim rendszeres látogatásai révén, biztosította napi ellátásomat. Mindkettőjüket végigvezettem a **római lakóházon**, ahogy a munkahelyemet becéztem. Apám könnyekig hatódott az üvegtől, műanyagpadlótól, szőnyegtől, virágoktól. „Bár csak azoknak a lüke bátyáidnak is fogott volna az eszük” – mond-

ta. Távollétem jobban kedvezett szűkülő öregségüknek, mint otthonlétem gyámolításai. A megszokás befonta volna jelenlétemet, de távollétem munkát adott meszesedő fantáziájuknak: mindennapos téma lehettem, a várakozás örök készenlétében éltek, nem temette el őket a fásult lemondás. Én pedig kedvemre olvashattam. Esténként gyakran bezárattam magam a könyvtárba éjszakára, elbújtam a raktárban, míg az utolsó ember is elment, mert a hatalmas könyvláncok között jobban esett az olvasás, mint albérletemben, ahol a magam vásárolta kötetek a padlón heverték.

Olvastam és kiszolgáltam Merényit.

Azt hittem, így tart örökké, míg egyszer Merényi hosszabb ideig elmaradt. Ritkán volt beteg, olyankor sem sokáig. Távolléte aggasztó volt. Tudakozódtam és nem akartam hinni a fülemnek.

Nem jön többet!

Ifjúságom akkor lezárult. Pestre költözött, tagja lett egy rangos irodalmi lap szerkesztőségének. Ettől kezdve munkámat sorra érték a bírálatok. Egyik éjszakai bentmaradásomnál felfedeztek, amiért fegyelmet kaptam.

Abban az időben összesítettem, hány folyómétert olvashattam addig. Elenyészően kevésnek tűnt, s olyan kielégíthetetlen könyvéhség fogott el, mint amikor először léptem be a könyvtárba. Az általam biztosítandó ellátás akadozott, egyre több volt rám a panasz. Apám halála megrendített, tetézte bajomat. Hazaköltöztem anyámhoz, de dolgozni még bejártam, bár tudtam, hogy nem sokáig. Hazaköltözésem szerencsémre szolgált, mert anyám hamarosan követte apámat, halálos ágyán a pap és a szomszédok jelenlétében rám hagyta a házat telkestől. Anyámat apám mellé temettem, zsebkendőbe csavart megtalált pénzükből keresztet állítottam nekik és kerítéssel vettem körül.

A keresztállítás után, a temetőből jövet mértem fel először hagyatékomat. Rögtön kész voltam az elhatározásommal. Másnap már nem utaztam be a városba dolgozni, elküldtem fel-

mondó leveletem. Mielőtt tervem szerint bármit is kezdtem volna hagyatékkal, bátyáim bepereltek, öntudatlanul kedvezve tervemnek.

A falu terjeszkedett, nőtt, dagadt. Új telepek, új utcák keletkeztek, régiak nyújtóztak hosszabbra, eredeti részei öltöttek új külsőt. Valóságos versenylázban változott meg a falu képe. A szomszédos épületeken világosan felismerhető volt, melyik épült hamarabb, mert a később épített, ha parányival is, de többnek akart látszani, nem pedig természetes módon egyszerűen különbözni, ahogy egyik épület különbözik a másiktól, még ha a terv azonos is. Emeletes, manzárdal tetőzött homlokzatuk olyan üresen kongónak tűnt, mint némely monumentális férfi-fej, amelynek árnyképrajzolata valósággal goethei, a megszólalása azonban mindennél leleplezőbb.

Tulajdonképpen erre az elrugaszkodott változásra számítottam az örökösödési tárgyalás után, amit tanúim révén simán megnyertem. Nekem ítélték, tanúim vallomásai alapján, mind a házat, mind a hatalmas kertet, amelyre várhatóan előbbutóbb szemet vet valaki. Hiszen életmódomból nyilvánvaló volt, hogy semmi szándékom sincs a kerttel. Ha a házat nem is adom el, a kertből még művelésre is jókora marad lakóházépítés esetén is: mérlegelhetek, akiket vonzott a telek. Arra azért nem számítottam, hogy a legélesebb vetélkedés bátyáim között bontakozik ki.

A tárgyalás utáni haragtartás ideje nem nyúlt túl hosszúra. Előbb kisebbik bátyám keresett fel titkon. Nem sokkal később az idősebbik is. Minden ajánlatukkal estéről-estére magasabbra srófolták az összeget, amit majd valamelyikük ki fog fizetni, s amely összegből puritán igényeimmel hosszú ideig élélhetek, zavartalan olvasást biztosítva magamnak. Mert már a teljes ingatlan megszerzésével ez volt a célom. Biztosítani a háborítatlan olvasás feltételeit. Ragaszkodásuk az apai földhöz meglepett, kissé meg is ingatott a családtörténetünkben betöltött szerepem felől. Végül a fiatalabbik bátyám kifogyott ajánlati lehetőségeiből és az idősebbtől magam sem várt összegű árat kaptam.

Nem kevés időm pazarlódott el a velük való alkudozásban, az összeg azonban, amely leendő zavartalan olvasóim záloga volt, mámorító érzéssel töltött el.

Ifjúkori zavarodottságom a városi könyvtár szabadpolc-erdejében akkor billent helyre, amikor leszámolták élém a pénzt. A kötegek felmarkolásakor a szabályos alakú papírok tapintása gyermekkorom papírrajongását hozta vissza. Az életem sűrűsödött abban a pillanatban. Olyan ritka élmények közé tartozik az emlékezetemben, amilyent rendszeresen csak könyvek adhatnak, az élet nagy néha.

Berendezhettem otthonomat, beboríthattam a falakat polcokkal – akkor égettem el szerzeteseimet –, és megcsináltattam olvasópadomat.

Másnál is találkoztam ezekkel a speciális olvasópadokkal, mégis Düreréi fogtak meg igazán, mert életének legjobb ilyen tárgyú ábrázolatai egyazon személyhez kötődnek. Huszonegy éves volt, amikor elkészítette első fametszetét szerett Jeromosáról. A szent szobájában nem is egy, hanem három ilyen olvasópad található; héber, görög és latin betűs nyitott kötetekkel. A könyvek hatalmasak, s az olvasópadok még őrzik román kori eredetük darabosságát, valósággal paraszti nagylóságúak. A nagy, a tökéletes Jeremosig többször is megmintázta a szent öreget. Egy alkalommal ijesztő tákolmányon, két szikladarabra fektetett deszkán olvasva, hogy aztán 1514-ben készített, cellájában olvasó szentje mindent felülmúljon. Eltűnik a behemót olvasószekrény vagy írópad, helyette kecses lábú asztalt látunk, rajta puhafából készült, egyszerű könyvtartót. Mégis a korai olvasópad formáját választottam. A paraszti célszerűség érdekelt.

Úgy tűnhet, a kelletnél többet körülményeskedem az asztallal. Nem így van. Az olvasás szertartás, amely asztalt kíván, s az asztallap síkja nem más, mint az oltár síkja. Hason vagy hanyattfekve olvasni nagyobb vétség, mint moziban cukorkás stancilival zajt csapni. Az asztal lényege, hogy a melllette ülés révén a fej megfelelő helyzetbe kerül, amely helyzetet az ülőhelyzeten kívül bármiféle, kényelmi szempontok alapján kialakított olvasási mód devalvál, aminek logikus ve-

lejárója a sorok álomba fulladása, nem pedig az olvasás tudatosan elhatározott megszakítása.

Olvasópadomat nem sokáig használtam, Merényi távozásával tudatosult időzavarom az otthoni környezetben, zavartalan lehetőségeim közepette elmélyült. Rá kellett jönnöm az olvasópadhoz kötődő olvasási mód hátrányaira. Mindenek előtt az alvás – legfőbb ellenségem, mióta olvasási mohóságom fokozódik – elkerülhetetlenségére. Arccal rábukni a lapokra és aludni, aludni, aludni, másnak szépnek tűnhet; számomra a halál ilyenmód való eljövetele lenne valóban az –, de fölébredni a két levél nyomával a homlokomon, középen a lapbefűzés által keletkező űr csikjával – szégyen. Szégyen.

Jól emlékeztem minisztráns koromból a húsvéti ünnepekre, amikor hűtlenek lettünk az oltárhoz és a kicsiny, puhafából készült, a misekönyv nélkül szinte súlytalan, hordozható könyvtartó – az 1514-es Jeromos által használt mása – is használaton kívül került, akkor vettük elő az oltár mögül, amely egyben afféle szertár szerepét is betöltötte, a kereszt-átlós talpú, nagy, álló könyvtartót, ami szemmagasságba emelte az álló tisztelendőhöz a misekönyvet. Ilyet kellett csináltatnom. Álló könyvtartóm előtt állva idákihasználásom lényegesen javult. Főképpen pedig elkerültem a könyvön való alvás szégyenét. Hosszú félórakra sikerült megnyújtanom az olvasási időt. Nehezülő szemhéjam, kihagyó idegeim összecsukló térdeimtől felfrissültek.

Hosszú gyakorlatokkal sikerült elérnem, hogy a kezdeti 2-3 szori összecsuklás után később 8-10 összecsuklásig tudtam fejlődni. Az utolsó 100-150 oldal esetében egészen a befejezésig erőt tudtam magamon venni, s mindannyiszor felkeltem a könyvtartó lábai elé helyezett szőnyegről, amely felfogta esésemet, a padló figyelmeztető ütését azonban átengedte. Az utolsó oldalak már a győzelem mámorával teltek el, sorok indultak meg bennem, előre tudtam, álmom tiszta lesz, képek nélküli, mormolva szemem előtt haladó sorokat, s mire elérkezett az utolsó mondat, végeztem utolsó szavával, térdem engedelmesen beroggyant, szemem átlépett a regényt lezáró utolsó írásjelen és a bennem megindult sorok felvetültek szemhéjam lecsukódó belső falára. Testem kielégülten elterült a könyvállvány lábai előtt, nem vágyott más fekhelyre, s reggel felnyitló szemem, felkúszva az állvány karcsú derekán, a kedvező szögben ferdén állított olvasólapon megtalálta a „kiolvasott” regényt.

Aztán eljött az idő, hogy nem elégedtem meg az ilyen befejezésekkel sem. Mihelyt végére értem az egyiknek, máris olvasatlanra cseréltem fel. Több napi olvasás után – mennyi lehetett, nem tudom – itt tértem magamhoz, ebben a szobában, arcom felett a fehér köpenyes kutató tekintetével. Számban papírt éreztem, mintha könyvet rágtam volna. Gyomrom felkavarodott az éhségtől, olyan üresnek éreztem, mint egy hordót, amit kimostak.

Olthatatlan olvasásvágy tört rám.

Czinke Ferenc grafikái

Tömegsír (litografia) 17. old.

Felszálló formák (rajz) 19. old.

Boksák (rajz) 19. old.

Érintés (litografia) 21. old.

Vágtató nyár (színes fametszet) 22. old.

Tékozló tél (színes fametszet) 22. old.

Solymos Ida

Változtass önmagaddá

Meghalnék szívesen, de csak élnem lehet
mindéig félig-nélküled.

A józan ész is föllebbez:
napi 1440 percet élek neked.
Jobb lenne mégis nélküled;
ez csak félig-veled és fél-önkívület,
ha testemnek is nem lehet veled.

Arcom egy cselédke belehelt ablaka:
kedvedre – ha úgy jön –, kedvetlenül
megnézheted benne magad.
Nincs rá szavad. Ha mégis megkockáztatod,
orcomra karcol rejtjelet;
ha fényeket dob, reszketek,
moccanni is alig merek.
Folyosók füttyödtől zengenek,
nézlek s ünnepelek, mint az örült gyerek
vattacukrot és lampiont.
De ezt nem értheted...

azt meg mitől, hogy peronok
pokla is kinyit egy eget
s tőled tündökletes?

Szépítésre sem érdemes,
hogy felnőtt arcom és szavam
nem lesz neked, mert nem lehet;
mélységét nem ismerheted.
É tárgykörben ha szólanék,
annak, ki voltál, vagy leszel: dicséretét
arcod illet már-már soha?
bár tudnám! – elfogad-e még?

E pont-világ egész egét
beboltozod.
Porcelán-sápadt homlokod
csak égitest;
tenyerembe nem adhatod.

Mert nem tudod, hogy ki vagyok,
kapsz csak csodálatot.
Ne fájdtson a szenvedés,
a magány sem, ami vagyok.
többed van belőle mint elég –
hogy élni légy,
s csak nélkülem osztatlan
egész.

Tamás István

Palócföld

riadt
vergődésed
töretlen
s megnyílt utakra vitt
S a lármás
szemfényvesztések dús
kírakata után
barázdáid barna
melegére bukva
oly jól esett
sírnom
Kit innen küldnek
nem parancsra indul
kezében bot
oldalán iszák
s a napraforgók biztos
iránytűje nyomán
konok ősök
kemény hitébe vág
Vígóság és bánat
szükszavú földje
átkozott és áldott
kínzó marasztalás
köszöntöm szép
feltündöklő arcod
tenyérben óh
tenyényi csöpp hazám

Ködellik

a Mátra
a fákra
csillagrózsák ezüst
szikrái szállnak
S a múlt
jámbor birkanyája
nesztelen kérődzik
S hol a lét végződik
kigyulladnak a
kék bolygás temetők
S lúdbőrző háztetők
tolla alá dugja
lila csőrét
a gond
míg elalszik fönn
a Hold
a Koncsurók
tejszín hamujában

Hargittay Attila

Ezen a földön

(Oláh Gyulának)

Az éjszaka szívveréseivel élünk,
folyton-dohogó gyár-lüktetésben,
vizesés-hangzuhatagban,
vörösszárnyú érc-por-angyalok
vigasztalásában, kémény-pipafüst,
tisztítóúzó kemencék imádságában,
csuhás felhők bűnbocsánatában,
acéllá tisztult tenyerek mozdulatában,
testek sószagú ölelésében,
vasvirágok mezején,
füst-lomberdők sűrűjében:
ezen a földön, hol
hajnalzsebkendőjébe törli a világ
megizzadt homlokát, mikor rendben,
békében összefolyik a csend.

